

Agata Chwastek

agata.chwastek@bg.agh.edu.pl

Grażyna Łaciak

grazyna.laciak@bg.agh.edu.pl

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza

Biblioteka Główna

Digitalizacja i udostępnienie literatury firmowej z zakresu nauk inżynieryjno-technicznych 1955–1989. Projekt Biblioteki Głównej AGH¹

Słowa kluczowe: literatura firmowa, prospekty techniczne wyrobów, katalogi firmowe, poradniki eksploatacyjne, poradniki aplikacyjne, nauki inżynieryjno-techniczne, digitalizacja, historia techniki górniczej, PRL, gospodarka centralnie planowana

W 2023 r. Ministerstwo Edukacji i Nauki ogłosiło wyniki I konkursu dla programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II” – moduł: Wsparcie dla bibliotek naukowych. Bibliotece Głównej AGH przyznano środki na realizację projektu [„Digitalizacja i udostępnienie literatury firmowej z zakresu nauk inżynieryjno-technicznych 1955–1989”²](#). Zbiór literatury firmowej o tematyce górniczej z czasów PRL jest wyróżniającą się kolekcją zbiorów specjalnych w Bibliotece Głównej AGH (BG AGH) z dziedziny nauk inżynieryjno-technicznych. W jej skład wchodzi: katalogi firmowe, prospekty oraz poradniki z lat 1955–1989, które są uznawane za cenne zasoby, dokumentujące historię i rozwój polskiej techniki górniczej w okresie powojennym. Największą część tej kolekcji stanowią prospekty techniczne wyrobów oraz poradniki eksploatacyjne i aplikacyjne o tematyce górniczej Instytutu Techniki Górniczej [KOMAG](#), z którym kadra naukowa i dydaktyczna AGH aktywnie współpracuje od lat 50. XX w.

Literatura firmowa z drugiej połowy XX w. należy do źródeł dokumentalnych i piśmienniczych z reguły publikowanych w niewielkiej liczbie egzemplarzy na słabej jakości materiałach. Wartości informacyjne oraz naukowe tego rodzaju literatury firmowej są bezcenne – często zawierają opisy i instrukcje urządzeń współcześnie nieużywanych, a stanowiących swoiste dziedzictwo inżynierii i technologii w kraju odradzającym się po wojnie. W czasach realnego socjalizmu literatura firmowa była sposobem kreowania wizerunku wytwórcy danego produktu, jego profilu produkcyjnego i konkurencyjności. Firmy w większości przestały istnieć, a literatura firmowa jest dokumentacją ich działalności. Literatura firmowa spełniała również funkcję promocji nowego wyrobu w PRL. Katalogi firmowe reprezentują wysokie walory reklamowe przy zastosowaniu najodpowiedniejszych wzorców językowych, edytorskich i estetycznych.

Podstawowym rodzajem literatury firmowej są **katalogi**. Wartości informacyjne katalogów są unikatowe, jako źródła nie tylko informacji techniczno-handlowej, ale firmowej informacji naukowo-

¹ Tekst przygotowany na podstawie materiałów projektowych. Projekt BIBL/SP/0037/2023/01 realizowany w latach 2023–2025.

² Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 18.06.2024 r.

technicznej. Katalogi firmowe to wydawnictwa ze szczególnymi danymi technicznymi wyrobów. Najczęściej są to publikacje o większej objętości, zawierające usystematyzowane dane wyrobów firmy, branży lub wybranej grupy asortymentowej wyrobów. Katalogi techniczne zawierają liczne dane techniczne wyrobów w postaci liczb, rysunków i charakterystyk oraz podstawowe informacje handlowe. Katalogi ukazywały się najczęściej w formie wydawnictwa zwarteego bądź w formie zestawu broszur lub druków jednokartkowych, pozwalających na uzupełnienie i wymianę kart katalogowych. Karty katalogowe były również rozpowszechnione jako dokumenty samoistne, dotyczyły wyrobów nowo uruchamianych, których nie obejmował ostatni katalog firmowy lub branżowy.

Do wydawnictw z pełną informacją o danych technicznych wyrobu lub grupy wyrobów można zaliczyć niektóre **prospekty** tzw. prospekty techniczne wyrobów. Do nieperiodycznej literatury firmowej o charakterze informacyjno-poradnikowym należą: informatory, programy produkcji, poradniki, biuletyny. **Poradniki** mają najczęściej formę książkową, zawierają poza częścią wstępną ujęte najczęściej tabelarycznie skrócone dane techniczne i rysunki ofertowe wybranej grupy wyrobów. Poradniki bywają także poświęcone technice eksploatacji wyrobów (poradniki eksploatacyjne) lub ich zastosowania (poradniki aplikacyjne).

Cechą charakterystyczną literatury firmowej jest zwięzłość informacji, ograniczona do minimum objętość tekstu w stosunku do liczby przekazywanych informacji. Podstawowymi elementami literatury firmowej są rysunki, zdjęcia, liczbowe zestawienia parametrów, nierzadko w formie tabelarycznej – przy niewielkim udziale części tekstowej, funkcjonalna oprawa, jedyne w swoim rodzaju opracowanie plastyczne.

W zbiorze wyselekcjonowanych na poczet realizacji projektu katalogów, prospektów, poradników itd. znalazły się m.in. następujące tytuły:

- **katalogi typu firmowego** (fabryczne) dotyczące jednego producenta: *Katalog siłowników hydraulicznych produkcji FMWiG „Glinik”* / Fabryka Maszyn Wiertniczych i Górniczych „GLINIK”, *Katalog wyrobów TAGOR: obudowy ścianowe i chodnikowe* / Tarnogórska Fabryka Urządzeń Górniczych TAGOR, *Katalog maszyn i urządzeń górniczych* / Pioma Fabryka Maszyn Górniczych im. Tadeusza Żarskiego, *Katalog wyrobów* / Wytwórnia Sprzętu Górniczego „DEHAK”;
- **katalogi typu branżowego** grupują wyroby danej branży przemysłowej, w PRL były to katalogi obejmujące bieżącą produkcję przedsiębiorstw zgrupowanych w danym zjednoczeniu bądź objętych jego koordynacją branżową, np. *Automatyczne urządzenia zraszające: ROSA* / Opracowanie: K. Sławek; Zjednoczenie Przemysłu Maszyn Górniczych „Polmag”;
- **poradniki eksploatacyjne i aplikacyjne** (zastosowania): *Iskrobezpieczny bezstykowy układ automatyzacji przenośników kopalnianych PL-10_Rp : montaż – obsługa – eksploatacja – działanie* / opracował: N. Rak, Zakłady Konstrukcyjno-Mechanizacyjne Przemysłu Węglowego, *Zastosowanie urządzenia sygnalizacji ostrzegawczej USO-2: kombajny ścianowe: opis – obsługa – konserwacja* / Opracował: Z. Michalak, Zakłady Konstrukcyjno-Mechanizacyjne Przemysłu Węglowego;
- **prospekty** tzw. prospekty techniczne wyrobów: *Stacja kotwiąca przesuwna SKP-1* / opracowanie: T. Mazurkiewicz, Zjednoczenie Przemysłu Maszyn Górniczych „Polmag”, Centralny Ośrodek Projektowo-Konstrukcyjny Maszyn Górniczych KOMAG, *Hydrauliczna ciągarka rabunkowa: HCR-1* / Opracowanie J. Gawol, Zjednoczenie Przemysłu Maszyn Górniczych „Polmag”, Centralny Ośrodek Projektowo-Konstrukcyjny Maszyn Górniczych KOMAG;

- **katalogowe karty informacyjne:** *Przenośniki taśmowe kopalń odkrywkowych: karty informacyjne. Cz. 1* / Opracował: Bogusław Knach;
- **katalogi typu handlowo-reklamowego** podają podstawowe dane techniczne wyrobów, kładąc nacisk na jego zalety, możliwość łatwego nabycia i korzyści płynące z użytkowania: *Maszyny do mechanicznej przeróbki węgla: informator'86*, *Maszyny do mechanicznej przeróbki węgla: informator'87*, *Maszyny do mechanicznej przeróbki węgla: informator'88*.

Celem projektu jest upowszechnienie informacji naukowo-technicznej o kolekcji katalogów firmowych, prospektów technicznych wyrobów oraz poradników eksploatacyjnych i aplikacyjnych z lat 1955–1989 ze zbiorów BG AGH, będących źródłem informacji o historii polskiej techniki górniczej i osiągnięciach nauki w gospodarce centralnie planowanej PRL oraz ich cyfrowe udostępnienie na komputerach w czytelnich BG AGH, w intranecie oraz otwartym dostępie poprzez [Repozytorium AGH](#), w zależności od uwarunkowania prawa autorskiego.

Projekt rozpoczęto 1 listopada 2023 r., a jego realizacja obejmuje digitalizację katalogów firmowych, prospektów technicznych wyrobów oraz poradników o tematyce górniczej z lat 1955–1989, ze zbiorów specjalnych BG AGH (314 obiektów zdigitalizowanych, 12 900 skanów). Przy doborze obiektów do digitalizacji kierowano się ich wartością historyczną i naukową, złym stanem zachowania, szczególnym znaczeniem dla upowszechniania nauki w zakresie nauk inżynierijno-technicznych i humanistycznych, unikatowością pod względem wydawniczym. Opisy bibliograficzne w katalogu NUKAT i AGH wykonał specjalista z BG AGH. Większość tytułów objętych digitalizacją znajduje się wyłącznie w zbiorach BG AGH.

Efektom projektu będzie cyfrowe udostępnienie obiektów zdigitalizowanych – katalogów firmowych, prospektów technicznych wyrobów oraz poradników eksploatacyjnych i aplikacyjnych o tematyce górniczej – w liczbie **314** (liczba skanów ogółem **12 900**), prezentowanych na stacjach roboczych w czytelnich BG AGH, w intranecie oraz w: [Repozytorium AGH](#) na platformie DSpace, [POLONIE](#), [Śląskiej Bibliotece Cyfrowej](#) w ramach tworzonej przez [KOMAG](#) kolekcji instytucjonalnej. Z powodu niewygasłych praw autorskich część obiektów będzie dostępna w sposób otwarty jedynie z komputerów w czytelnich BG AGH.

Projekt BIBL/SP/0037/2023/01 „Digitalizacja i udostępnienie literatury firmowej z zakresu nauk inżynierijno-technicznych 1955–1989” realizowany w latach 2023–2025 jest finansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki II – moduł: Wsparcie dla bibliotek naukowych.

